

*Семенченко С. А.,
здобувач кафедри фінансового права,
Національний університет ДПС України*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ДОХОДАМИ: ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сучасні умови трансформації суспільно-економічних процесів, у тому числі у бюджетній сфері, зумовлюють необхідність у виробленні дієвих механізмів акумуляції фінансових ресурсів. Ураховуючи спрямованість бюджетної політики до децентралізації та посилення фінансової автономії адміністративно-територіальних одиниць, питання методологічного забезпечення процесу формування дохідної частини місцевих бюджетів набуває особливої актуальності.

Варто відзначити, що сьогодні принципи наповнення дохідної частини місцевих бюджетів на законодавчому рівні не закріплені, а при формуванні доходів місцевих бюджетів використовуються принципи бюджетної системи України, оскільки місцевий бюджет є структурною складовою бюджетної системи і тому йому притаманні принципи останньої.

З огляду на це, виділення, узагальнення та обґрунтування принципів формування доходів місцевих бюджетів, які поки не знайшли свого закріплення на законодавчому рівні, має важливе значення для підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів і рівня фінансової забезпеченості делегованих повноважень. Адже діюча в Україні система акумулювання доходів місцевих бюджетів характеризується низьким рівнем частки власних доходів таких бюджетів, що породжує збільшення обсягів міжбюджетних трансфертів.

Статтею 95 Конституції України встановлюється, що бюджетна система будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами. Закріплюється також виключно законодавче і цільове регулювання будь-яких видатків держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків; проголошується ідея збалансованості бюджету; закріплюється принцип звітності і прозорості (оприлюднення) звітів про доходи і видатки Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

А статтею 7 Бюджетного кодексу України закріплюються 10 принципів, на яких ґрунтується бюджетна система, а саме: єдності; збалансованості; самостійності; повноти; обґрунтованості; ефективності та результативності; субсидіарності; цільового використання бюджетних коштів; справедливості і неупередженості; публічності та прозорості.

Усі принципи побудови бюджетної системи України взаємопов'язані між собою, доповнюють один одного і у цілому сприяють виконанню завдань, передбачених бюджетною політикою суспільства.

Проте в Україні місцеві бюджети як об'єктивне економічне поняття є постійно функціонуючим явищем, яке відображає безперервні грошові потоки, пов'язані з різноманітними процесами, що супроводжуються, з одного боку, наповненням, а з іншого, використанням централізованих грошових фондів органів місцевого самоврядування. Тому не підлягає сумнівам потреба у вирішенні питання формування місцевих бюджетів за доходами, в тому числі шляхом вдосконалення методологічних підходів до процесу такого формування.

У фінансовій літературі поки немає єдиного підходу до визначення принципів формування доходів місцевих бюджетів. Вітчизняні науковці здебільшого пропонують власне бачення з цього питання, погоджуючись лише з гострою необхідністю у закріпленні принципів формування доходів місцевих бюджетів на законодавчому рівні.

Дійсно, у процесі формування доходів місцевих бюджетів України постійно складаються умови для формування принципів, на підставі яких виникають узагальнені закономірності відносин між учасниками бюджетного процесу. З урахування практики формування доходів місцевих бюджетів в Україні пропонуємо виділити такі принципи:

– принцип стовідсоткового фінансування державою делегованих нею повноважень. На жаль, сьогодні показники, що враховуються Міністерством фінансів України забезпечують розрахункову потребу

по видатках місцевих бюджетів в середньому лише на 68 %. Відсутність повноважень на місцевому рівні, що не забезпечені ресурсом, визначено як один з індикаторів успіху реформи міжбюджетних відносин відповідно до Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»;

– принцип передбачуваності та стабільності доходів місцевих бюджетів. Метою визначення даного принципу є вдосконалення бюджетного планування та досягнення стабільності бюджетного та податкового законодавства (у тому числі шляхом незмінності протягом тривалого часу видів податків і зборів, порядку їх стягнення та зарахування до місцевих бюджетів, а у разі необхідності – внесення змін лише за умови їх соціально-економічної обґрунтованості);

– принцип неприпустимості вилучення вільних залишків коштів місцевого бюджету. Понадпланові надходження дохідної частини відповідних бюджетів та суми економії бюджетних коштів по видатках за результатами бюджетного року відіграють важливу роль для місцевих бюджетів, оскільки є додатковим фінансовим ресурсом органів місцевого самоврядування та стимулюють їх до пошуку шляхів збільшення надходжень до дохідної частини місцевих бюджетів;

– принцип відповідальності держави за порушення своїх фінансових зобов'язань перед органами місцевого самоврядування. Застосування цього принципу дозволить звести до мінімуму практику компенсації державою у неповному обсязі втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, унаслідок наданих державою податкових пільг, а також видатки надання міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам несвоєчасно або не у повному обсязі.

Децентралізація бюджетного процесу і створення чітких та прозорих взаємовідносин між державним та місцевими бюджетами є передумовою для розвитку країни на демократичних засадах і розбудови та подальшого становлення інституту місцевого самоврядування. З метою перетворення місцевих органів на реально діючих суб'єктів втілення державної та місцевої політики необхідно доповнити Бюджетний кодекс України принципами формування доходів місцевих бюджетів, що дозволить забезпечити неухильне дотримання таких принципів та сприятиме встановленню оптимального взаємозв'язку між структурними елементами бюджетної системи України.